

מערך שיעור: "זכר ליציאת מצרים" – סולידריות מול פערים חברתיים בישראל

כתיבה: עינט קרמר

רציונאל:

חודש ניסן על פי המסורת היהודית הינו החודש בו יצא עם ישראל ממצרים, מעבדות לחירות, והתחיל את מסעו לארץ ישראל. אירוע זה היה לאירוע מכונן שהשפיע על העולם כולו. מעשה יציאת מצרים לימד את העולם כולו שעם יכול לשחרר את עצמו מעול השעבוד וליצור חברה חופשית ומתוקנת.

בליל הסדר אנו חוגגים את היציאה מעבדות לחירות באכילה ובסיפור יציאת מצרים. על מנת להמחיש כי יצאנו לחירות על מנת לקיים חברה בריאה וסולידרית אנו פותחים את הסעודה בהצהרה על כך שביטנו פתוח לכל - "הא לחמא עניא כל דיכפין ייתי וייכול".

גם בשאר השנה מהווה עבודת מצרים והיציאה ממנה תזכורת תמידית שמעודדת אותנו לשמור על זכויות סוציאליות, לקיים יום מנוחה שבועי ולדאוג לחלשי החברה – לגר, ליתום, לעני ולאלמנה (לדוג' - שמות כב 20-21 "וְגֵר לֹא-תוֹנֶה, וְלֹא תִלְחָצְנֶנּוּ: כִּי-גֵרִים הָיִיתֶם, בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם. כָּל-אֱלֻמָּנָה וְיָתוּם, לֹא תִעַנּוּן..")

אך האם זו המציאות של מדינת ישראל כיום? האם ניתן לומר כי אנו חיים בחברה סולידרית? האם כל תושבי ישראל נהנים מן החופש באותה מידה? האם אנו דואגים לעני עמנו?

שיעור זה יעסוק בפערים החברתיים בישראל של היום, ובדרך בה יכולים אנו לפעול לקיום חברה בריאה בעלת ערכות הדדיות.

קבוצת יעד: תלמידי החטיבה העליונה

משך זמן: שעה וחצי

נספחים: בחן את עצמך, סיפור על רוני- הוני ושלי- איולי

מהלך השיעור:

1. פערים חברתיים וכלכליים בישראל – נתונים כלליים:

- א. חלקי/ לתלמידים את דף ה"בחן את עצמך" (נספח 1) לגבי פערים חברתיים וכלכליים בישראל.
- ב. לאחר מילוי השאלון. חלקי/ לתלמידים את התשובות ודונו בהרגשתם לגבי סדר הגודל של הפערים, כפי שם עלו בשאלון. המורה יחלק לתלמידים דף "בחן את עצמך" על הפערים החברתיים והכלכליים בישראל (נספח). חלק זה של השיעור נועד לעורר את התלמידים לפערים הקיימים בחברה שלנו- שלא בהכרח מודעים לסדר גודל שלהם- כפי שזה מתבטא בשאלון.

2. פערים חברתיים וכלכליים בישראל – איך זה משפיע עלי:

כאשר השיטה הכלכלית מעודדת צבירת הון אצל מעטים על חשבון הרוב, היא יוצרת למעשה קבוצה קטנה של אנשים שיכולים להרשות לעצמם את הכל בעוד רב האנשים יכולים להרשות לעצמם מעט מאוד.
אותם אנשים שיש להם יותר יכולים לבחור בחינוך טוב יותר לילדיהם דבר שיוביל גם את הילדים להצליח יותר בעולם העסקי. אנשים אלו גם מכירים בדרך כלל את ה"אנשים הנכונים" כדי להתקבל לעבודה ולהצליח (כי הם באותה קליקה). בדרך זו ילדיהם של אותם אנשים מנצחים את הפער (או במילים שלנו – מקבלים "פור" על כל השאר) ואף מרחיבים אותו.
אם כך הפערים הכלכליים מובילים לפערים בחינוך שמובילים לפערים מעמדיים, שיוצרים למעשה חברה נפרדת לכל "מעמד" (מקומות דיור נפרדים, חינוך נפרד ומקומות בילוי נפרדים).

- א. חלקי/ לתלמידים את הסיפור על רוני הוני ושלי אינלי. (נספח ב), בו על התלמידים להשלים את הפרטים החסרים לפי דעתם או על ידי "בנק התשובות".
- ב. בקש/י מהתלמידים לתת דוגמאות מחייהם לעניין הקשר בין הון להצלחה בצדדים אחרים של החיים.
- ג. דוני/ עם התלמידים בדרכים לדעתם אפשר להתמודד עם מצב זה.

3. פערים חברתיים – כאשר הערבות ההדדית של עם ישראל מתמוססת

לכאורה ניתן לומר כי "אין חדש תחת השמש" - תמיד היו בעולם אנשים עשירים ואנשים עניים, אנשים שהגורל מחייך אליהם ואנשים שהגורל מאתגר אותם. השאלה אם בישראל המצב צריך להיות אחרת.

מדינת ישראל הוקמה בכדי להוות בית לאומי לעם ישראל ששב לארצו לאחר גלות של אלפיים שנה. אחד הדברים ששמרו על עם ישראל בגלות המרה הוא הערבות ההדדית והסולידאריות המלאה בין חברי העם. לכל קהילה היתה קופת צדקה משלה והיא דאגה לכלכל את חלשי החברה ולסייע להם להתקיים. גם ברדיפות ובפרעות המשיכו בני עם ישראל להיות ערבים זה לזה.

א. קרא/י עם התלמידים את הפסוקים הבאים מספר דברים פרק ט"ו:

ז בִּי-יְהִי כֶּךָ אֲבִיּוֹן מֵאֶחָד אֲחֵיךָ, בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ, בְּאַרְצֶךָ, אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ--
לֹא תֵאֱמָץ אֶת-לִבְּךָ, וְלֹא תִקַּפֵּץ אֶת-יָדְךָ, מֵאֲחֵיךָ, הָאֲבִיּוֹן. ח בִּי-פֶתַח תִּפְתָּח אֶת-יָדְךָ, לוֹ; וְהֶעַבְטָה, תַּעֲבִיטְנוּ, דֵּי מַחְסְרוֹ, אֲשֶׁר יִחְסַר לוֹ.

- אילו ערכים עולים מתוך הפסוקים?
- מה היחס לאביון?
- באילו רבדים באדם משפיעה מצווה זו?

מתוך עיון בפסוקים ניתן לראות את היחס לאביון- "אחד מאחייך" לא מדובר על מישהו זר, רחוק ומנוכר- הערבות ההדדית מאוד מודגשת בפסוקים.
איפה? "בארצך אשר ה' אלהיך נתן לך" – כל הרכוש שלך, אינו באמת שלך- אתה קיבלת אותו מה', ומכאן כח הציווי המלמד על צדקה- כי זה לא שלך.

הסולידריות מתחילה בלב- בסימפטיה שאדם חש כלפי ריעו- "לא תאמץ את לבבך" אם הלב לא חש את מצוקת האחר היד תשאר קמוצה. פתוח תפתח את ידך...די מחסורו אשר יחסר לו.

לצערנו, במציאות הישראלית של היום אנו חווים לראשונה את אובדנה של הסולידריות החברתית:

- אלו שיש להם יותר לא מרגישים אחראים על אלו שיש להם פחות בשום צורה, בעיקר כי אין להם שום קשר איתם (כבר אמרנו שהם עובדים במקומות שונים, לומדים במקומות שונים ומבלים במקומות שונים).
- במקביל אלו שיש להם פחות (אבל מספיק בשביל לחיות) רואים כל יום בטלוויזיה איך חיים אלו שיש להם יותר. הדבר מעורר בהם קנאה, תסכול ושנאה לאלו שיש להם יותר (שכאמור בכלל לא מודעים לקיומם).
- הניתוק מן היהדות של חלקים נרחבים מן העם הוריד את משמעות הערבות ההדדית בעם ישראל.

ב. אז מה עושים? עוסקים בצדקה ובצדק. דונו בכיתה: מה ההבדל בין צדקה וצדק?

צדקה הינו טוב שאנו בוחרים להוסיף לעולם. הצדקה נותנת בדרך כלל מענה נקודתי בלבד לבעייה בפניה אנו מתמודדים אך מוסיפה אור במקום בו היא מתרחשת.
צדק הינו טוב שמעוגן על פי חוק. הצדק הוא התשתית עליו עומדת החברה, והוא מעוגן בחוק ובמוסר האנושי. הנאמנות לצדק היא מוחלטת ואינה ניתנת לבחירה.
צדקה וצדק הינם מאבני היסוד של היהדות וקיומם מפריד בין חברת עבדים לחברת בני חורין.

הדרך הטובה ביותר לחולל שינוי בחברה הישראלית הינה להתחיל ולחולל שינוי בעצמנו, ולחזק את מקום ה"צדקה" בחיינו באמצעות התנדבות קבועה, עזרה לזולת והארת פנים לכל אדם. במקביל, עלינו לפעול ככל יכולתנו להגברת מימד ה"צדק" במדינת ישראל, היות ורק צדק יפתור את שורש הבעיה ולא ייתן פתרונות נקודתיים בלבד. לשם כך ביכולתנו להצטרף לארגונים שונים הפועלים לחיזוק הערבות ההדדית והשיוויון בעם ולפעול מתוכם, או ליזום פעילויות בית ספריות ובמסגרת תנועת הנוער.

ג. הציעו/ לתלמידים לחשוב על אפשרויות בהם הם יכולים להשפיע על הצדק החברתי בסביבה שלהם. חישבו על אפשרויות בהם אתם יכולים להשפיע על הצדק החברתי בסביבה שלהם.

התחלה טובה לעיסוק בצדקה ובצדק יכול להיות בליל הסדר הזה, כאשר נזמין לשולחננו עולה חדש, חייל בודד או מישהו שאין לו איפה לחגוג את הסדר. בכך נקיים את דברי הרמב"ם (משנה תורה, הלכות שביתת יום טוב, פרק ו) "כשהוא אוכל ושותה, חייב להאכיל גם לגר ליתום ולא למנה עם שאר העניים האומללים. שנאמר: "והלוי והגר והיתום" וגו'. אבל מי שנועל דלתי חצרו ואוכל ושותה הוא ואשתו ובניו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש, אין זו שמחת מצווה אלא שמחת כרסו".
השנה כשנקרא "כל דכפין ייתי ויכל" נתכוון לזה באמת....

נספח 1 – בחן את עצמך – פערים חברתיים וכלכליים בישראל

1. ענה/י על השאלות הבאות לגבי הפערים החברתיים והכלכליים בישראל:

- א. בסוף שנות ה-60 נחשבה מדינת ישראל כאחת המדינות השוויוניות ביותר בין הארצות המפותחות והמתפתחות.
- נכון
  - לא נכון
- ב. בשנת 2003 חיו בעוני 30% מילדי ישראל
- נכון
  - לא נכון
- ג. קיצוץ בקצבאות וקשיחות בדמי האבטלה הם הדרך לקדם את מדינת ישראל מבחינה כלכלית (כי העניים ילכו לעבוד יותר קשה ויוציאו את עצמם מ"מעגל העוני").
- נכון
  - לא נכון
- ד. מצב הקשישים בישראל טוב יחסית בגלל שהמדינה מכירה להם טובה על זה שהם הקימו אותה.
- נכון
  - לא נכון
- ה. 20% מההון הישראלי נתון בידי כ-15 משפחות.
- נכון
  - לא נכון
- ו. מנהל בנק מרוויח כ-1667 ₪ לשעה בעוד עובדים בשכר הממוצע במשק מרוויחים כ-23 ₪ לשעה.
- נכון
  - לא נכון

2. קרא/י את התשובות הנכונות לשאלות. איך הנתונים שגילית גרמו לך להרגיש:

- א. הנתונים לא חדשים לי – אני פעילה/חברתי/ת שרוף/ה בדם.**
  - ב. התעצבנתי מאוד מהפערים. המדינה צריכה לעשות משהו נגד זה.**
  - ג. נשארתי אדיש/ה. זה לא ענייני כמה מישהו מרוויח או כמה מישהו מסכן.**
- א. נכון. מדינת ישראל הוקמה כמדינת רווחה המבוססת על ערכי שוויון ועזרה לחלשי החברה. כיום, לעומת זאת, מדינת ישראל היא בין המדינות המובילות בעולם בפערים בין עניים לעשירים.
(על פי <http://www.knesset.gov.il/committees/heb/docs/gap15-4.htm>)**
  - ב. נכון. בשנת 2003 הצטרפו כ-40 אלף ילדים למעגל העוני בישראל, כך שמספר הילדים מתחת לקו העוני גדל ל-590 אלף ילדים ובסך הכל 30% מכלל הילדים בישראל חיים בעוני. (על פי <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-2905821,00.html>)**
  - ג. לא נכון – בשנת 2004 הצטרפו 15,000 משפחות למעגל העוני ואחוז העניים בישראל עלה ל-18.5 אחוז. הסיבות: הקיצוץ בקצבאות והקשחת הקריטריונים לדמי אבטלה. (על פי <http://news.walla.co.il/?w=/541453>)**
  - ד. לא נכון. 210 אלף קשישים בארץ חיים בתנאי מצוקה קשים; רבים מהם נמצאים במצב של עוני מחפיר, מתגוררים בדירות מוזנחות, סובלים מרעב, ואין להם כסף לקנות תרופות. קשישים רבים יעדיפו לשמור על כבודם, גם אם יגועו ברעב וימותו, רק שלא יידעו על מצבם הקשה. מדובר על בני הדור שעלה ארצה עם הקמת המדינה, עבד שנים רבות ונותר בלי זכויות.
(על פי <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-2873256,00.html>)**
  - ה. נכון, למרות כל המנגנונים הקיימים בחברה הישראלית, כמו רווחה, שכר מינימום, שירות תעסוקה, וכד', נראה כאילו יותר ויותר אנשים הופכים לעניים בעוד 20% מההון הישראלי נתון בידיהן של כ-15 משפחות, והפערים רק מתחדדים.**
  - ו. נכון. מנהל בנק מרוויח כ-1667 ש"ח לשעת עבודה, מנכ"ל קופ"ח מרוויח כ-253 ש"ח לשעת עבודה, בכיר באקדמיה מרוויח כ-223 ש"ח לשעת עבודה, חברי ממשלה רה"מ שרים שופטים מרוויחים כ-133 ש"ח לשעת עבודה, חברי כנסת מרוויחים כ-97 ש"ח לשעת עבודה, עובדים בשכר הממוצע מרוויחים כ-23 ש"ח לשעת עבודה, עובדים בשכר החציון מרוויחים כ-17 ש"ח לשעת עבודה, עובדים בשכר מינימום מרוויחים כ-11 ש"ח לשעה ויש הרבה מאוד פועלים עניים שעובדים 12 שעות ביום 300 ימים בשנה ומרוויחים 10 ש"ח לשעת עבודה.
(מתוך <http://www.kedma.co.il/index.php?id=941&t=pages>)**

נספח 2 - הסיפור על רוני-הוני ושלי- אין לי -

קרא/י את הסיפור הבא וענו על השאלות שאחרינו:

רוני הוני ושלי אינלי נולדו באותו היום ובאותה השעה באותו בית חולים. האמהות שלהם שכבו באותו החדר מיטה ליד מיטה ומייד התיידדו, ידידות שהפכה לאהבת נפש. כשהאמהות הטרויות יצאו מבית החולים הן הבטיחו לשמור על קשר ואפילו רמזו זו לזו שאולי הקשר שלהן יתמסד דרך הילדים. העובדה שאבא של רוני הוני הקים חברת היי-טק משגשגת ושאבא של שלי אינלי עבד כעובד קבלן בחברת אבטחה לא הפריעה לאמהות להישאר חברות מעולות. גם רוני ושלי הקטנטנים אהבו מאוד להיפגש, לשחק ולשוחח שיחות נפש. בהמשך החיים הקשר בין האמהות הלך וניתק (אמא של שלי עבדה שעות ארוכות ולא היתה פנויה למפגשים) אך שלי ורוני נשארו חברים טובים ונפגשו בכל הזדמנות.

1. השלם/השלימי את הפרטים החסרים בהמשך קורותיהם של רוני ושלי. לשם כך השתמש/י בבנק התשובות המצורף:

- בכסף שהרוויחה מעבודה במלצרות.
  - אז אבא שכר לו צי של מורים פרטיים.
  - כי אבא הגיש בקשה מיוחדת כדי שהיא תעזור בבית עם הילדים.
  - הם ידעו שהוא נפגש שם עם ה"אנשים הנכונים" – ו"מי יודע, אולי עוד תצא לו משם כלה?"
  - בכסף של אבא ואמא. בתמורה הוא למד מחשבים – מקצוע שאבא בחר לו.
  - הם ידעו כמה חשוב לה ללמוד ולהצליח לעשות משהו עם החיים שלה.
  - אז אבא שלח אותה לעבוד אחה"צ ולחסוך להם דמי כיס.
  - כי אבא הכיר מישהו במטכ"ל ולא רצה שהוא יסתכן.
-
- רוני לא כל כך אהב ללמוד _____
  - שלי לא כל כך אהבה ללמוד _____
  - בגלל הלחץ שלי ורוני לא יכלו להיפגש יותר בערבים והקשר ביניהם ניתק.
  - בצבא רוני היה ג'ובניק _____
  - בצבא שלי שירתה קרוב לבית _____
  - אחרי הצבא רוני שכר דירה עם שותפים _____
  - אחרי הצבא שלי שכרה דירה עם שותפים _____
  - מיד אחרי האוניברסיטה התחיל רוני לעבוד בחברת המחשבים של חבר של אבא שלו, כדי להכין את שתי החברות למיזוג. מהר מאוד הוא קיבל אוטו מהעבודה ומשכורת בשמיים. כשהוא הרגיש לחוץ מדי הוא יצא לבלות באזור הבילויים היוקרתית שנפתח ליד מפעלי ההיי-טק. להורים שלו לא היה איכפת שהוא יוצא עד מאוחר כי _____
  - שלי נורא רצתה ללמוד גם באוניברסיטה, אבל היא לא הצליחה לחסוך את הסכום הנדרש. בסוף היא נרשמה לאוניברסיטה הפתוחה והתחילה ללמוד לאט לאט תוך כדי עבודה במלצרות. להורים שלה לא היה איכפת שהיא עובדת עד מאוחר, כי _____
  - ערב אחד יצא רוני למסעדת יוקרה שטרם ביקר בה כדי לחגוג את יום הולדתו של אחד מידידיו – גם הוא אמיד ביותר ובן של אדם בעל השפעה. במסעדה הוא התחיל כמנהגו עם המלצרית (זה נחמד להתחיל עם המסכנות האלו, שחושבות שיצליחו _____

טבע עברי (ע"ר)
עמותה לקידום אחריות סביבתית-יהודית בישראל
www.tevaivri.org.il
info@tevaivri.org.il
0523754506/7

לתפוס מישהו מוצלח כמוני). להפתעתו היא לא התלהבה ממנו בכלל והתעלמה מחיזוריו. פתאום היא נראתה לו גם מוכרת.....

2. חבר'י סוף רומנטי לסיפור

---

3. חבר'י סוף ריאלי (מציאותי לסיפור)

---

4. האם שני הסיומים של הסיפור זהים? מדוע?
